

Wyrok z dnia 18 lutego 1997 r.
II UKN 92/96

Okresem pracy górniczej w rozumieniu art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 1 lutego 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin (jednolity tekst: Dz. U z 1995 r., Nr 30, poz. 154), który - zgodnie z art. 2 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 30 czerwca 1994 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 84, poz. 385) podlega uwzględnieniu z przelicznikiem 1,8 - jest praca na stanowiskach określonych szczegółowo w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 23 grudnia 1994 r. w sprawie określenia niektórych stanowisk pracy górniczej oraz stanowisk pracy zaliczanej w wymiarze półtorakrotnym przy ustalaniu prawa do górniczej emerytury lub renty (Dz.U. z 1995 r., Nr 2, poz. 8).

Przewodniczący SSN: Teresa Romer, Sędziowie SN: Andrzej Kijowski (sprawozdawca), Stefania Szymańska.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 18 lutego 1997 r. sprawy z wniosku Mariana M. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych -Oddziałowi w T.G. o wysokość świadczenia, na skutek kasacji wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach z dnia 29 sierpnia 1996 r. [...] u c h y l i ł zaskarżony wyrok oraz poprzedzający go wyrok Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach z dnia 24 stycznia 1996 r. [...] i przekazał sprawę temu Sądowi Wojewódzkiemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego

U z a s a d n i e

Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w T.G. decyzją z dnia 15 sierpnia 1995 r. ponownie ustalił ubezpieczonemu Marianowi M. wysokość górniczej renty inwalidzkiej z wypadku przy pracy i na podstawie przepisów ustawy z dnia 30 czerwca 1994 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 84, poz. 385) zastosował do okresu 119 miesięcy pracy górniczej przelicznik 1,5. W odwołaniu od tej decyzji, sprecyzowanym w piśmie procesowym z dnia 23 listopada 1995 r., ubezpieczony domagał się podwyższenia świadczenia przez zastosowanie przelicznika 1,8 wobec okresu pracy wykonywanej od dnia 2 października 1950 r. do dnia 1 października 1960 r. pod ziemią w Zakładach Produkcyjnych "R." w K., a następnie w Kopalni Rudy Żelaza "W." w K. Ubezpieczony powołał się na pismo okólne nr 2 Ministra Górnictwa i Energetyki z dnia 23 lutego 1970 r. oraz na pismo Centrali ZUS z dnia 7 grudnia 1979 r, znak Rn 540-31/79, z których wynika, że okresy pracy wykonywanej pod ziemią w kopalniach uranu - "ZP-R1" na stanowiskach wymienionych w § 1 okólnika podlegają uwzględnieniu w wymiarze po 1,8, bez potrzeby ustalania przepracowanych dniówek.

Organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania, gdyż sporny okres zatrudnienia został uwzględniony z przelicznikiem 1,5, a ubezpieczony nie wykazał, iżby w tym

okresie wykonywał pracę określoną w art. 6 ustawy z dnia 1 lutego 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin (jednolity tekst: Dz. U. z 1995 r., Nr 30, poz., 154).

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach wyrokiem z dnia 24 stycznia 1996 r. [...] oddalił odwołanie ubezpieczonego. W uzasadnieniu tego rozstrzygnięcia Sąd Wojewódzki stwierdził w oparciu o dokumenty z akt rentowych, że w Kopalni Rudy Żelaza "W." ubezpieczony pracował pod ziemią w charakterze elektryka, natomiast w Zakładach "R." wykonywał pracę na powierzchni. Ubezpieczony nie przedłożył żadnych dowodów potwierdzających świadczenie pracy w warunkach określonych w art. 6 ustawy z dnia 1 lutego 1983 r., tzn. pracy w przodkach, a zatem brak podstaw do objęcia spornego okresu od dnia 2 października 1950 r. do dnia 1 października 1960 r. przelicznikiem 1,8. Sąd Wojewódzki podkreślił też, że uregulowania zawarte w powołanej ustawie nie mogą być zmienione w drodze okólników Ministra Górnictwa i Energetyki, czy pism Centrali ZUS.

Rewizja, którą złożył ubezpieczony, została oddalona przez Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach wyrokiem z dnia 29 sierpnia 1996 r. [...] W jego motywach Sąd Apelacyjny podzielił dokonane w wyroku pierwszo-instancyjnym ustalenia faktyczne i ich prawną kwalifikację.

Kasację od powyższego wyroku złożył w dniu 11 listopada 1996 r. ubezpieczony, który zarzucił naruszenie przepisu art. 6 ustawy z dnia 1 lutego 1983 r. i przepisu art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 30 czerwca 1994 r., a także przepisu art. 233 KPC, polegające na niewłaściwej ocenie zebranego materiału dowodowego, mającej istotny wpływ na wynik sprawy, domagając się zmiany zaskarżonego orzeczenia przez uwzględnienie w całości "roszczeń powoda" i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego, względnie uchylenia tego orzeczenia i poprzedzającego go wyroku Sądu Wojewódzkiego w Katowicach oraz przekazania sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej podniesiono, że ubezpieczony został jako piętnastoletnie dziecko "złapany" przez NKWD w czerwcu 1949 r. w Państwowej Szkole Pomiarów Przemysłowych w Ś. (będącej placówką o wojskowym rygorze) i wywieziony do ZSRR, gdzie pod przymusem i po 12-16 godzin na dobę wybierał rękoma uran w kopalniach w J. i K. W 1950 r. przywieziono go do kopalni uranu w K., działającej pod zaszyfrowaną nazwą Zakłady Przemysłowe "R." - Przedsiębiorstwo Państwowe Wyodrębnione w K. W kopalni tej "zarządzanej przez sowietów", pracował nadal jako dziecko - niewolnik, 965 m pod ziemią na przodku uranowym "Rejon 1 wulkan 3" w okresie od dnia 2 października 1950 r. do dnia 15 lutego 1953 r. Tam też z wyłącznej winy kopalni uległ w dniu 9 października 1951 r. ciężkiemu wypadkowi, doznając w 17-roku życia 70% kalectwa. Po tym wypadku przeniesiono ubezpieczonego do pracy w kopalni "W.", która też wydobywała uran i gdzie pod ziemią pracował do dnia 1 października 1960 r.

Skarżący uważa, że błędem Sądów obu instancji jest powoływanie się na art. 6 ustawy z dnia 1 lutego 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin, gdyż przepis ten "nie dotyczy dzieci - niewolników z kopalń uranu". Takimi zakładami "zarządzali sowietci", którzy nie wydawali zainteresowanym żadnych zaświadczeń. Dlatego okresy pracy górniczej pod ziemią w Zakładach Przemysłowych "R" podlegają uwzględnieniu w wymiarze 1,8 bez potrzeby ustalania dniówek przepracowanych na

stanowiskach określonych w § 1 Pisma okólnego nr 2 Ministra Górnictwa i Energetyki z dnia 23 lutego 1970 r., potwierdzonego pismem Centrali ZUS z dnia 7 grudnia 1979 r., znak: Rn - 540-31/79, powoływanych w komentarzu do ustawy o z.e.g. pod red. W Zgryzka, Wyd. ZUS, Warszawa 1986 r, s. 8. Poza tym fakt pracy powoda pod ziemią w Zakładach Przemysłowych "R." został potwierdzony orzeczeniem Rady Nadzorczej Oddziału ZUS w W. z dnia 11 września 1961 r. [...], "zalegającym" w aktach sprawy. Materiał dowodowy sprawy został więc poprzez oba Sądy oceniony z rażącym naruszeniem art. 233 KPC.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja jest uzasadniona, gdyż wyrok, jak też poprzedzający go wyrok Sądu pierwszej instancji zapadły bez wszechstronnego, a więc i należycie pogłębionego, rozważenia zebranego materiału dowodowego (art. 233 § 1 KPC), co mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy (art. 393¹ pkt 2 KPC).

Organ rentowy decyzją z dnia 15 sierpnia 1995 r. przeliczył ubezpieczonemu okresy jego pracy wykonywanej w Zakładach Przemysłowych "R." w K. od dnia 2 października 1950 r. do dnia 31 stycznia 1953 r. oraz w Kopalni Rudy Żelaza "W." w K. od dnia 15 lutego 1953 r. do dnia 1 października 1960 r. (łącznie 9 lat 11 miesięcy i 15 dni) według wskaźnika 1,5. Wspomniane przeliczenie, wpływające na podwyższenie wysokości pobieranej przez skarżącego renty inwalidzkiej z wypadku przy pracy górniczej, nastąpiło na podstawie art. 2 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 30 czerwca 1994 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 84, poz. 385). Powołany przepis stanowi zaś, że przy ustalaniu wysokości emerytur i rent przysługujących na podstawie przepisów o których mowa w art. 1 pkt 1-5, 7 i 9 ustawy rewaloryzacyjnej z dnia 17 października 1991 r., a więc między innymi rent inwalidzkich z ustawy wypadkowej z dnia 12 czerwca 1975 r., stosuje się przelicznik 1,5 za każdy rok pracy górniczej pod ziemią określonej w art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 1 lutego 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin (jednolity tekst: Dz. U. z 1995 r., Nr 30, poz. 154), powoływanej dalej jako "ustawa o z.e.g."

Po wydaniu powyższej decyzji przedmiotem sporu była już tylko kwestia, czy zaliczone skarżącemu okresy pracy górniczej pod ziemią miały zarazem charakter pracy określonej w art. 6 ust. 1 ustawy o z.e.g., co na podstawie art. 2 ust. 2 ustawy nowelizacyjnej z dnia 30 czerwca 1994 r. powodowałoby ich przeliczenie według wyższego wskaźnika 1,8. W zakresie zastosowania art. 6 ust. 1 ustawy o z.e.g. mieszczą się okresy pracy pod ziemią (oraz w kopalniach siarki lub węgla brunatnego) wykonywanej: w przodkach bezpośrednio przy urabianiu i ładowaniu urobku oraz przy innych pracach przodkowych, przy montażu, likwidacji i transportowaniu obudów, maszyn urabiających ładujących i transportujących w przodkach oraz przy głębianiu szybów i robotach szybowych (pkt 1), w drużynach ratowniczych (pkt 2) i w charakterze mechaników sprzętu ratowniczego drużyn, o których mowa w pkt 2 (pkt 3). Przedmiot prac wymienionych w art. 6 ust. 1 (i w ust. 2) miał jednak w zamierzeniu prawodawcy zostać skonkretyzowany przez Ministra Pracy i Polityki Socjalnej, który w drodze rozporządzenia wydanego w porozumieniu z właściwymi ministrami określiłby stanowiska pracy, na których wspomniane prace są wykonywane (art. 6 ust. 3 ustawy o

z.e.g.).

Przytoczone upoważnienie ustawowe zostało wykonane w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 23 grudnia 1994 r. w sprawie określenia niektórych stanowisk pracy górniczej oraz stanowisk pracy zaliczanej w wymiarze półtorakrotnym przy ustalaniu prawa do górniczej emerytury lub renty (Dz.U. z 1995 r., Nr 2, poz. 8). Zgodnie z § 3 rozporządzenia za okresy pracy pod ziemią (oraz w kopalniach siarki lub węgla brunatnego), o których mowa w art. 6 ust. 1 ustawy o z.e.g., uważa się okresy pracy na stanowiskach wymienionych w wykazie stanowiącym załącznik nr 3. Wśród tych stanowisk pod ziemią w przodkach, szybach i szybkach przy bieżącej obsłudze i konserwacji sprzętu mechanicznego i elektrycznego oraz montażu, demontażu i konserwacji instalacji hydraulicznej, pneumatycznej, elektrycznej i sygnalizacyjnej. Jeżeli więc wykonywana przez skarżącego praca na stanowisku elektryka spełnia cytowane ostatnio wymagania, to podlegałaby przeliczeniu według wskaźnika 1,8.

Ustalenia faktyczne poczynione w dotychczasowym postępowaniu nie pozwalają jednak na rozstrzygnięcie tej wątpliwości. Sąd Wojewódzki stwierdził, że ubezpieczony nie wykazał, iżby wykonywana pod ziemią praca w Kopalni Rudy Żelaza "W." miała charakter określony w art. 6 ust. 1 ustawy o z.e.g., a zatrudnienie w Zakładach Przemysłowych "R." zakwalifikował w świetle dokumentów sprawy jako pracę na powierzchni. Z kolei Sąd Apelacyjny bez bliższego uzasadnienia przypisał obu zatrudnieniom charakter pracy pod ziemią, natomiast odmówił im również zakwalifikowania do pracy w kopalnianym przodku.

Tymczasem treść dokumentów dotyczących zatrudnienia ubezpieczonego w Zakładach Przemysłowych "R." jest niejednoznaczna. Z zaświadczenia wystawionego przez te Zakłady w dniu 14 lutego 1961 r. wynika, że skarżący pracował od dnia 2 października 1950 r. do dnia 31 stycznia 1953 r. w charakterze "pracownika fizycznego na powierzchni" [...]. Zaświadczenie wydane w dniu 22 lipca 1993 r. przez [...] Biuro Obsługi Roszczeń b. Pracowników Zakładów Produkcji Rud Uranu wskazuje zaś z powołaniem się na akta osobowe, że zainteresowany był zatrudniony "na powierzchni" od dnia 2 października 1950 r. do dnia 31 stycznia 1952 r. w charakterze elektryka, a od dnia 4 listopada 1952 r. do 31 stycznia 1953 r. w charakterze robotnika magazynowego [...]. Odpis pisma, które dyrektor Zakładów "R. skierował w dniu 9 listopada 1957 r. do ówczesnego Ministerstwa Przemysłu Ciężkiego w sprawie roszczeń Mariana M. związanych z wypadkiem przy pracy w dniu 9 października 1951 r. sugeruje wreszcie, że skarżący pracował od dnia 2 października 1950 r. jako elektryk pod ziemią, a "następnie", tzn. po wyjściu ze szpitala, jako pracownik fizyczny w magazynie [...].

Wyżej wymieniony materiał dowodowy został przez Sądy obu instancji potraktowany bardzo pobieżnie, a poza tym z błędnym założeniem, że praca na stanowisku elektryka jest również pod ziemią traktowana jako praca określona w art. 6 ust. 1 ustawy o z.e.g. Zaskarżony wyrok, jak też poprzedzający wyrok Sądu Wojewódzkiego w Katowicach należało zatem uchylić i przekazać sprawę Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. W toku ponownego postępowania Sąd Wojewódzki ustalił możliwie najdokładniej, czy i jakie okresy zatrudnienia skarżącego w obu kopalniach powinny być ze względu na miejsce i charakter wykonywanych czynności uwzględnione z przelicznikiem 1,8.

Z tych przytoczonych tu względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 393¹³ § 1 KPC orzekł jak w sentencji.

=====